

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Memorandum 2016-2

Strafvordering bevorderd

Memorandum modernisering Wetboek van Strafvordering

M.T. Croes

Memorandum

De reeks Memorandum omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Inhoud

1	Inleiding — 5
2	Hoger beroep in het rechtsbestel — 7
2.1	Functies van het hoger beroep — 7
2.2	Procedure voor het instellen van hoger beroep — 7
2.3	Beperkingen aan het instellen van hoger beroep — 8
2.4	Omvang van het beroep en voortbouwend appel — 9
3	De behandeling in appel — 11
3.1	Enkelvoudige of meervoudige kamer? — 11
3.2	De inhoudelijke behandeling — 11
4	Bezwaren tegen de huidige regeling — 13
4.1	Hinken op twee gedachten — 13
4.2	Late intrekkingen — 14
4.3	Terugwijzing naar de rechtbank — 14
4.4	Getuigenverzoeken — 15
4.5	Verlofstelsel — 16
5	Bronnen en methoden — 19
5.1	Gegevensbestanden — 19
5.2	Arresten — 20
5.3	Verlofbeschikkingen — 22
5.4	Processen-verbaal — 22
5.5	NIAS-gegevens — 23
5.6	Methoden — 23
6	Resultaten — 25
6.1	Verlof om in hoger beroep te gaan — 25
6.2	Instellen van hoger beroep — 27
6.3	Rechtsbijstand — 31
6.4	Onderzoekwensen — 31
6.5	Behandeling van de zaak — 32
6.6	Beslissing (zonder inhoudelijke behandeling) — 33
6.7	Het vonnis — 35
7	Samenvatting — 41
	Literatuur — 43

1 Inleiding

In 2012 is het programma 'Versterking prestaties in de strafrechtketen' van start gegaan. Onderdeel van dit programma is de modernisering van het Wetboek van Strafvordering (Sv.). Deze modernisering is niet gericht op een algehele stelselherziening, maar op een verhoging van de bruikbaarheid en inzichtelijkheid van het Wetboek van Strafvordering voor zowel de beroepsgroepen die er in de dagelijkse praktijk mee werken als voor de burger. Ten behoeve hiervan wordt het hele wetboek doorgelicht. Met inachtneming van de rechtsstatelijke beginselen wordt gekeken naar mogelijkheden voor deregulering, vermindering van administratieve lasten, stroomlijning en vereenvoudiging van procedures, digitalisering, vermindering van uitval in de keten en *last but not least* het waar mogelijk wegnemen van knelpunten die in de praktijk, jurisprudentie en literatuur zijn gesignaleerd.¹

In het kader van deze moderniseringsslag zijn over verschillende onderwerpen uit het wetboek discussiestukken opgesteld. In deze stukken worden naar aanleiding van gesignaleerde knelpunten mogelijke oplossingen ter verbetering van de systematiek en hanteerbaarheid verkend. Met behulp van deze stukken zijn vervolgens zowel binnen als buiten het ministerie van Veiligheid en Justitie reacties verzameld. Tijdens dit proces rees een aantal concrete vragen dat in het kader van een zorgvuldige besluitvorming diende te worden beantwoord voordat een conceptwetsvoorstel kon worden vormgegeven en de officiële consultatiefase zou kunnen beginnen. Dit memorandum beoogt op deze vragen een antwoord te geven. Ter introductie, en ten behoeve van een beter begrip van de achtergrond van deze vragen, wordt begonnen met een schets van zowel de bestaande procedure van het hoger beroep in strafzaken als de knelpunten die daarmee worden ervaren. Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 aandacht besteed aan de plaats van het hoger beroep in het strafrecht, de procedure voor het instellen van hoger beroep en de beperkingen die hieraan zijn gesteld, de omvang van het hoger beroep en het voortbouwend appel. Hoofdstuk 3 zoomt in op de behandeling van de zaak in hoger beroep en behandelt de voorwaarden onder welke een zaak door een enkelvoudige dan wel een meervoudige kamer kan worden afgedaan. Hoofdstuk 4 gaat in op de bezwaren tegen de bestaande regeling. Niet alle (mogelijke) punten van kritiek op het hoger beroep in het strafrecht komen hier aan de orde. De focus is op de belangrijkste bezwaren die in de literatuur worden genoemd. Hoofdstuk 5 zet uiteen welke gegevens en methoden zijn gebruikt bij de beantwoording van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 6 bevat vervolgens zowel deze vragen als de antwoorden er op. Afsluitend is er een korte samenvatting.

Het onderzoek waar dit memorandum verslag van doet, zou niet uitgevoerd kunnen zijn zonder de welwillende medewerking van diverse instellingen. Dit geldt vooral voor de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch en het Openbaar Ministerie (OM) in de laatst genoemde stad. De in alfabetische volgorde hierna genoemde personen worden in het bijzonder bedankt voor hun hulp en medewerking: Ger van Poll (OM), Gerard Paulides (Rvdr), Marieke Busser-Roelofse (hof Den Bosch), Mariska Brouwers (WODC), Maurice Donkers (OM), Maurice van de Mark (Hof Den Haag), Nastja van Strien (Hof Den Haag), Remco van Tooren (OM), Rianne van Os (WODC), Richard Veldhoven (Hof Den Haag), Rob Decae (WODC) en Cor Hol (Hof Den Haag).

¹ Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2014/06/06/herziening-van-het-wetboek-van-strafvordering voor de verschillende discussiestukken.

2 Hoger beroep in het rechtsbestel

In dit hoofdstuk wordt de plaats van het hoger beroep in het strafrecht besproken. Het gaat daarbij zowel om de functie van het hoger beroep als de procedure voor het instellen ervan. In dat kader is er tevens aandacht voor de beperkingen die aan het instellen van het hoger beroep worden gesteld, de omvang van het hoger beroep en het zogenoemde 'voortbouwend appel'.

2.1 Functies van het hoger beroep

Het hoger beroep in strafzaken dient in wezen drie doelen (Commissie-kernwaarden appelrechtspraak, 2008, p. 4):

- 1 de controle op en het herstel van onjuiste rechterlijke beslissingen;
- 2 de mogelijkheid tot herkansing; en
- 3 de bevordering van de rechtseenheid en rechtsontwikkeling.

Het herstel van onjuiste beslissingen is misschien wel de belangrijkste van deze drie functies. De gelegenheid om de (on)schuldigverklaring en het vonnis ter toetsing aan een hoger rechtscollege voor te leggen dat bevoegd is de omstreden beslissing teniet te doen, is een belangrijke mogelijkheid om rechterlijke dwalingen tegen te gaan. De wetgever heeft deze mogelijkheid echter niet alleen gecreëerd met het oog op de juiste toepassing van het materiële recht, maar ook om de maatschappelijke acceptatie van rechterlijke vonnissen te vergroten (Keulen & Knigge, 2010, p. 597). De tweede functie is die van herkansing. Degene die het appel heeft ingesteld, krijgt de gelegenheid om zijn visie op de zaak opnieuw voor te leggen aan een andere rechter en mag trachten deze van zijn gelijk te overtuigen. Eventueel begane verzuimen en/of vergissingen kunnen in dit verband worden hersteld en nader bekend geworden gegevens kunnen bij het onderzoek worden betrokken.²

De derde functie van het hoger beroep is de bijdrage aan de rechtseenheid en de rechtsontwikkeling 'soms als voorportaal voor de cassatie maar vaak ook als de in hoogste instantie (feitelijk) oordelende rechter' (Commissie-kernwaarden appelrechtspraak, 2008, p. 4). De gerechtshoven hebben hierbij ten opzichte van de eerste aanleg een richtinggevende rol, zowel in uniformerende als in vernieuwende zin.

2.2 Procedure voor het instellen van hoger beroep

Hoger beroep dient in persoon te worden ingesteld bij de griffie van het gerecht dat de aangevochten uitspraak heeft gedaan. Dit hoeft niet de veroordeelde of de officier van justitie zelf te zijn: zij kunnen beiden een derde machtigen dit te doen en deze derde kan ook een griffiemedewerker zijn. De termijn waarbinnen de veroordeelde en/of de officier van justitie in hoger beroep kan gaan nadat de rechter in eerste aanleg vonnis heeft gewezen, kan per zaak verschillen (art. 408 Sv.). Gewoonlijk bedraagt deze termijn veertien dagen gerekend vanaf de uitspraak, maar dan moet er in het geval van de verdachte wel aan een aantal voorwaarden zijn voldaan:

² Aldus de Hoge Raad op 18 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BX4693.

- a de dagvaarding of oproeping om op de terechtzitting te verschijnen of de aanzegging of oproeping voor de nadere terechtzitting moet aan de verdachte in persoon zijn gedaan of zijn betekend; of
- b de verdachte moet op de terechtzitting of nadere terechtzitting zijn verschenen; of
- c er moet zich anderszins een omstandigheid hebben voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting of van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was; of
- d de dagvaarding of oproeping moet binnen zes weken nadat door de verdachte op voet van artikel 257e Sv. verzet is gedaan, rechtsgeldig aan de verdachte zijn betekend met inachtneming van artikel 588a Sv. waarbij in eerste aanleg geen onvoorwaardelijke straf of maatregel werd opgelegd die vrijheidsbeneming van langere duur dan zes maanden met zich bracht.

Als aan deze voorwaarden niet is voldaan, geldt dat het hoger beroep moet worden ingesteld binnen veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de verdachte bekend is geworden. Binnen veertien dagen nadat het hoger beroep door het OM en/of de verdachte bij het vonnis wijzende gerecht is ingesteld, moet het OM en/of de verdachte een schriftuur met grieven jegens de uitspraak in eerste aanleg indienen. Wanneer dit schriftuur uitblijft, kan het OM en/of de verdachte niet ontvankelijk worden verklaard (art. 416 Sv.).

In de huidige situatie zijn de eisen die inhoudelijk aan de ingediende bezwaren worden gesteld laag. Er bestaan hiervoor standaardformulieren waarop kan worden aangegeven waartegen het hoger beroep zich richt.³ De verdachte kan er bovendien voor kiezen pas ter terechtzitting in hoger beroep mondeling zijn bezwaren in te dienen. Ook dan is zijn hoger beroep ontvankelijk.⁴ Een officier van justitie mag daarentegen niet volstaan met het aankruisen van een vakje op het grievenformulier. Uit zijn schriftuur dient duidelijk te worden wat voor het OM de inzet van het geding is.

Nadat het hoger beroep is ingediend, zendt de griffie van de rechtbank – vermits het vonnis in eerste aanleg reeds is uitgewerkt – het dossier naar het gerechtshof. Een eenmaal ingesteld hoger beroep kan door degene die het rechtsmiddel heeft aangewend weer worden ingetrokken. Dit kan uiterlijk tot de aanvang van de behandeling van de zaak.

2.3 Beperkingen aan het instellen van hoger beroep

Het instellen van hoger beroep is wel aan beperkingen gebonden. In de eerste plaats is hoger beroep enkel toegelaten tegen de einduitspraak. Tegen een tussenvonnis kan alleen in combinatie met de einduitspraak hoger beroep worden aangekend (art. 406 Sv.).

In de tweede plaats kan de veroordeelde alleen hoger beroep aantekenen wanneer hij niet van de gehele tenlastelegging is vrijgesproken. Indien de rechter dit raadzaam heeft geacht in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan, dan wel die zich

³ Het standaard formulier is gepubliceerd op: www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/Formulieren/Documents/Grievensformulier.pdf

⁴ De Minister van Veiligheid en Justitie had zich voorgenomen dat te veranderen om de geregeld voorkomende niet-ontvankelijk verklaring wegens het ontbreken van grieven tegen te gaan. Zie *Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering*.

nadien hebben voorgedaan, kan hij in het vonnis hebben bepaald dat geen straf of maatregel wordt opgelegd (art. 9a Sr.). Voor de verdachte is het dan evenmin mogelijk in hoger beroep te gaan. Dat geldt – met uitzondering van verstekvonnissen waarbij de dag van de terechtzitting de verdachte niet bekend was – ook voor die gevallen waarin een voorwaardelijke of onvoorwaardelijke geldboete is opgelegd en deze boete (of het totaal van de boetes) de € 50 niet overschrijdt (art. 404 Sv.).

In de derde plaats geldt een beperking voor de zaken waarin hoger beroep is ingesteld tegen een vonnis dat uitsluitend betrekking heeft op een of meer overtredingen of misdrijven waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van niet meer dan vier jaar staat en waarbij geen andere straf of maatregel is opgelegd dan (een) geldboete(s) tot een maximum van € 500. Sinds 1 juli 2007 (Wet stroomlijnen hoger beroep) wordt het ingestelde hoger beroep slechts ter terechtzitting aanhangig gemaakt en behandeld als dat naar het oordeel van de voorzitter van het gerechtshof in het belang van een goede rechtsbedeling is vereist en hij hiertoe verlof verleent (verlofstelsel, art. 410a Sv.). Bij de invoering van dit verlofstelsel is in de memorie van toelichting een reeks zaken genoemd die de voorzitter van het gerechtshof ambtshalve diende te toetsen, zoals de vraag of de inleidende dagvaarding (vermoedelijk) nietig is, of aannemelijk is dat de ten laste gelegde gedraging niet is verricht of dat de appelland de gedraging niet heeft verricht (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014). De voorzitter dient voor zijn beoordeling het dossier dus goed te bestuderen. Komt de voorzitter op basis van het dossier tot de conclusie dat er geen verlof moet worden verleend, dan geeft hij een met redenen omklede afwijzende beschikking luidende dat het hoger beroep niet in behandeling wordt genomen. Luidt de beschikking dat de zaak wel in behandeling wordt genomen, dan moet de appelrechter over de zaak oordelen. In het geval van schuldloos verstek moet dit altijd gebeuren.

2.4 Omvang van het beroep en voortbouwend appel

Volgens de huidige regeling van het hoger beroep in strafzaken is het in het algemeen niet mogelijk tegen bepaalde aspecten van de procedure in eerste aanleg en/of onderdelen van het vonnis in beroep te gaan (art. 407 Sv.). Op de regel dat partieel appel niet is toegestaan, bestaat echter een aantal uitzonderingen. In de eerste plaats geldt een uitzondering voor de gevallen met een cumulatieve tenlastelegging waarin meerdere strafbare feiten ten laste zijn gelegd die in eerste aanleg gevoegd zijn behandeld. In dergelijke gevallen kan het OM en/of de verdachte het appel tot één feit beperken (art. 407 Sv., tweede lid).

In de tweede plaats kan een benadeelde partij, indien er noch door de verdachte noch door het OM hoger beroep is ingesteld tegen een vonnis, op grond van artikel 421 Sv., vierde lid, partieel appel instellen tegen een (gedeeltelijke) afwijzing van haar vordering.

In de derde plaats geldt een uitzondering voor de beslissing over wederrechtelijk verkregen voordeel. Hoewel de ontnemingsbeslissing een maatregel is die samen kan hangen met straffen en maatregelen die in de hoofdzaak zijn opgelegd, dient hier afzonderlijk (partieel) appel tegen te worden ingesteld.⁵

De appelakte is in beginsel bepalend voor de omvang van het beroep. Wanneer hier geen beperkingen zijn aangebracht, geldt het beroep de gehele uitspraak van de rechter. Dit betekent echter niet dat de rechter in hoger beroep zich opnieuw over

⁵ Tegen de ontnemingsbeslissing dient in zijn geheel appel te worden ingesteld. Het is niet mogelijk het hoger beroep te beperken tot bepaalde onderdelen ervan. Zie HR 14 februari 2012, ECLI:NL:PHR:2012:BU3987.

de gehele in eerste aanleg afgedane zaak hoeft te buigen. Bij de invoering van het huidige Wetboek van Strafvordering in 1926 had de wetgever reeds bepaald dat de appelrechter zowel naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in eerste aanleg als dat in hoger beroep beraadslaagt en beslist. Met de op 5 oktober 2006 van kracht geworden Wet 'stroomlijnen hoger beroep' werd dit tot op zekere hoogte aangepast. Zo werd bepaald dat het hoger beroep zonder inhoudelijke behandeling van de zaak niet-ontvankelijk kon worden verklaard indien de appellant geen grieven of bezwaren had aangevoerd (art. 416 Sv., tweede lid) en kon de toewijzing van onderzoekwensen aan eisen worden verbonden. Tevens werd het voortbouwend appel geïntroduceerd. Dit hield in dat het vonnis in eerste aanleg tot het beginpunt van de behandeling in hoger beroep werd bestempeld. Het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep kon zo worden gericht op de bezwaren die door de verdachte en/of het OM waren ingebracht tegen dit vonnis en op hetgeen door de appelrechter verder nodig werd geacht (art. 415 Sv.). Het voortbouwend appel stond de appelrechter toe gegevens uit de eerste aanleg over te nemen zonder dit dwingend voor te schrijven: de bevoegdheid van de appelrechter werd dus niet aangetast. In grote zaken kon daarbij tijdens een regiezitting eerst worden bepaald waarop het appel zich precies richtte en wat voor onderzoek daarvoor gedaan diende te worden (Corstens, 2008, p. 756). Deze combinatie van maatregelen beoogde de rechtspleging in de fase van het hoger beroep minder een kopie van de berechting in eerste aanleg te maken (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014).

3 De behandeling in appel

In dit hoofdstuk staat de behandeling van de strafzaak in hoger beroep centraal. In de eerste plaats wordt aandacht besteed aan de gronden voor de keuze tussen een enkelvoudige en meervoudige afdoening van de zaak. Aansluitend komt de inhoudelijke behandeling aan de orde.

3.1 Enkelvoudige of meervoudige kamer?

De behandeling van een strafzaak in hoger beroep wordt in de regel door een meervoudige kamer gedaan. Wanneer aan een aantal voorwaarden is voldaan, kan echter een enkelvoudige behandeling plaatsvinden (art. 411 Sv.). Deze voorwaarden zijn:

- het OM acht de zaak eenvoudig;
- de verdachte moet een straf of maatregel zijn opgelegd naar aanleiding van wat in eerste aanleg als bewezen werd verklaard;
- de eventueel opgelegde gevangenisstraf mag niet langer duren dan zes maanden;
- de zaak moet in eerste aanleg door een kantonrechter of politierechter zijn behandeld.

Er bestaat voor het gerechtshof geen verplichting een zaak enkelvoudig af te doen. Men kan er dus voor kiezen zaken die aan de bovengenoemde eisen voldoen structureel (of in bepaalde gevallen) meervoudig af te doen. Verder kan de enkelvoudige kamer een zaak verwijzen naar de meervoudige kamer indien de alleenzittende rechter meent dat een zaak ongeschikt is om enkelvoudig af te doen (art. 411 Sv., derde lid).

Het Landelijk Overleg van Voorzitters van de Strafsectoren van de gerechtshoven en de rechtbanken (LOVS) heeft in 2009 criteria ontwikkeld betreffende de enkelvoudige afdoening van zaken in de fase van het hoger beroep. Deze zijn restrictiever zijn dan de bovenstaande wettelijke criteria en houden in dat een gerechtshof een strafzaak alleen enkelvoudig kan afdoen wanneer het gaat om een misdrijf (art. 138, 139, 266, 267, 285, 310, 311, 321, 350, 416, 417 bis Sr. of art. 8, 9, 11, 162, 163 Wvw.) en deze strafzaak in eerste aanleg door de politierechter is afgedaan waarbij er of een onvoorwaardelijke gevangenisstraf met een maximale duur van één week of een taakstraf van maximaal 30 uur (of 15 dagen vervangende hechtenis) is opgelegd (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014).

3.2 De inhoudelijke behandeling

Bij de behandeling van de zaak in hoger beroep dient het gerechtshof eerst drie vragen te beantwoorden: de vraag of de uitreiking van de dagvaarding of oproeping in hoger beroep geldig is; de vraag of het hoger beroep rechtsgeldig is ingesteld en de vraag of het gerechtshof bevoegd is de zaak in appel te behandelen (Keulen & Knigge, 2008, p. 629). Vervolgens onderzoekt het gerechtshof of de dagvaarding in eerste aanleg geldig betekend is, of de rechtbank bevoegd was en of het OM ontvankelijk is. Wanneer dat zo is, beraadslaagt het gerechtshof naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting en in eerste aanleg. Het gerechtshof kan het vonnis in eerste aanleg geheel bevestigen, gedeeltelijk bevestigen en gedeeltelijk vernietigen, of geheel vernietigen. Het gerechtshof bevestigt het vonnis geheel

hetzij met gehele of gedeeltelijke overneming hetzij met aanvulling of verbetering van gronden. Wanneer het vonnis in eerste aanleg geheel of gedeeltelijk wordt vernietigd, doet het gerechtshof wat de rechtbank had behoren te doen (art. 423 Sv.). Dat betekent: oordelen over de vraag of bewezen is dat het feit door de verdachte is begaan, zo ja, onderzoeken welk strafbaar feit het bewezen verklaarde volgens de wet oplevert; onderzoeken of de verdachte strafbaar is en onderzoeken welke straf of maatregel zou moeten worden opgelegd (art. 422 en 350 Sv.). De verdachte kan worden vrijgesproken, ontslagen worden van rechtsvervolging of worden veroordeeld.

In sommige gevallen oordeelt het gerechtshof niet maar verwijst het de zaak terug naar de rechtbank. Dit dient te gebeuren wanneer de rechtbank niet in de hoofdzaak heeft beslist (art 423 Sv.) oftewel niet aan de inhoud van de zaak is toegekomen. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als de rechtbank het OM niet-ontvankelijk heeft verklaard. Wanneer volgens het gerechtshof het OM wel ontvankelijk is in de strafvervolging en vervolgens zou overgaan tot de inhoudelijke behandeling van de zaak, zou afbreuk worden gedaan aan het recht van de verdachte op berechting in twee instanties (Mevis, 2009, p. 565).

Terugwijzing vindt ook plaats wanneer de verdachte niet ter terechtzitting aanwezig is en de dagvaarding om op de terechtzitting in hoger beroep te verschijnen, of de aanzegging of oproeping voor de nadere terechtzitting, niet in persoon aan de verdachte is gedaan of is betekend en zich evenmin een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting of van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was (art. 423 Sv.).

4 Bezwaren tegen de huidige regeling

Tegen de bestaande regeling van het hoger beroep in het strafrecht zijn de afgelopen jaren diverse bezwaren geuit. Hieronder worden de belangrijkste bezwaren behandeld. De hier genoemde bezwaren staan centraal in de in voorbereiding zijnde herijking van het hoger beroep. Het gaat daarbij in de eerste plaats om het hinken op twee gedachten: de appelrechter is in staat gesteld om van het voortbouwend appel gebruik te maken, maar hij dient tegelijkertijd een volledige ambtshalve toetsing uit te voeren. In de tweede plaats het fenomeen van de late intrekkingen van het hoger beroep die kostbare voorbereidingstijd verloren doen gaan. In de derde plaats de terugwijzing van de zaak naar de rechtbank. De huidige wettelijke regeling omvat niet alle gevallen die volgens de Hoge Raad in aanmerking komen voor terugwijzing, daarbij is de bestaande praktijk nogal grillig. In de vierde plaats de complexiteit van de regeling en het functioneren in de praktijk van de regeling omtrent de getuigenverzoeken. In de vijfde en laatste plaats het verlostelsel dat in de praktijk blijkt te kunnen botsen met internationale verdragen en daarbij weinig doelmatig functioneert.

4.1 Hinken op twee gedachten

Het belangrijkste manco van de bestaande regeling van het hoger beroep is dat sinds de invoering van het voortbouwend appel er op twee gedachten wordt gehinkt: enerzijds is de appelrechter in staat gesteld om uit te gaan van het stelsel van het voortbouwend appel en de bezwaren van de procesdeelnemers centraal te stellen, maar anderzijds moet hij een volledige ambtshalve toetsing uitvoeren. Het beslismodel in hoger beroep is daarbij grotendeels gelijk aan het model van de eerste aanleg: het is niet toegesneden op een beperkte ambtshalve toetsing. In de huidige regeling heeft de appelrechter daarnaast nog de verplichting ambtshalve een onderzoek te doen naar alle vragen die in artikel 348 Sv. en 350 Sv. zijn genoemd,⁶ ook als de ingediende bezwaren geen betrekking hebben op de desbetreffende vraag. Zijn er bijvoorbeeld alleen bezwaren ingediend tegen de strafmaat, dan moet de appelrechter toch ambtshalve de bewijsvraag beoordelen. Daarmee moet in feite de hele beslissing van de rechter in eerste aanleg worden overgedaan, ook voor wat betreft de punten die niet ter discussie staan. Dat is weinig efficiënt en het is ook de vraag of het niet afdoet aan de kwaliteit van de rechtspraak: het zou kunnen afleiden van de kernpunten waar het de procesdeelnemers om gaat (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014).

De Minister van Veiligheid en Justitie was voornemens om op deze kwestie te reageren met een verzwaring van het voortbouwend appel: beslissingen uit de eerste aanleg zouden alleen nog maar moeten worden overgedaan wanneer er tussen de procespartijen verschil van mening over bestond of wanneer de rechter ambtshalve noodzaak zag om in te grijpen. Was dat niet het geval, dan zou de rechter zich kunnen concentreren op de ingediende bezwaren (Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering, 2015).

⁶ Artikel 348 Sv. betreft de beslissingen inzake de geldigheid van de inleidende dagvaarding, de bevoegdheid van de eerste rechter tot kennisneming van de zaak, de ontvankelijkheid van het OM in de vervolging en de aanwezigheid van redenen voor schorsing van de vervolging. Artikel 350 Sv. betreft de beslissingen over de vraag of de verdachte het tenlastegelegde heeft begaan, de strafbaarheid van het bewezenverklaarde en van de verdachte alsmede de oplegging van straf en/of maatregel.

4.2 Late intrekkingen

In de huidige praktijk van het hoger beroep gaat geregeld capaciteit verloren omdat in een substantieel deel van de zaken het hoger beroep alsnog wordt ingetrokken voordat er tot berechting kan worden overgegaan. Volgens de Algemene Rekenkamer ging het over de periode van 1 oktober 2009 tot en met 30 september 2010 om 15% van de totale uitstroom aan gewelds- en vermogensmisdrijven bij de gerechtshoven (Algemene Rekenkamer, 2012, p. 31).

Naar aanleiding van de bevinding van de Algemene Rekenkamer heeft het onderzoeksbureau Andersson Elffers Felix voor de periode oktober 2012 - maart 2013 nader onderzoek naar de intrekkingen gedaan (Andersson Elffers Felix, 2013, p. 42-43). Intrekkingen kwamen betrekkelijk vaak voor: ongeveer een vijfde van alle appelzaken werd ingetrokken. Van de intrekkingen door de verdachte vond ongeveer 20% plaats nog tijdens de veertien dagen die de verdachte en het OM hadden om tegen het vonnis in eerste aanleg in beroep te gaan. In de huidige regeling kan degene die het hoger beroep heeft ingesteld dit rechtsmiddel weer intrekken uiterlijk totdat de rechter de zaak tegen de verdachte heeft uitgeroepen. In de praktijk betekent dit dat het geregeld voorkomt dat het hoger beroep pas in een laat stadium wordt ingetrokken, tot op de zittingsdag zelf.⁷ Procesdeelnemers (zoals de rechters en het OM) hebben dan de zaak voor niets voorbereid en de zittingsruimte is voor niets gereserveerd (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014).

Om dit tegen te gaan, heeft de Minister van Veiligheid en Justitie zich voorgenomen de termijn in te korten gedurende welke het hoger beroep kan worden ingetrokken. Als na die termijn het hoger beroep toch nog wordt ingetrokken, kan de rechter de verdachte (of het OM) niet-ontvankelijk verklaren vanwege het ontbreken van belang. Daarnaast kan de rechter besluiten de zaak te behandelen wanneer dat in het belang van een goede rechtsbedeling vereist zou zijn, bijvoorbeeld vanwege de belangen van het eventuele slachtoffer (Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering, 2015).

4.3 Terugwijzing naar de rechtbank

Naar geldend recht herstelt de appelrechter in de fase van het hoger beroep fouten die in eerste aanleg zijn gemaakt. Slechts in een beperkt aantal gevallen heeft hij de mogelijkheid (en verplichting) de zaak terug te wijzen naar de eerste aanleg. Hierover bestaat een wettelijke regeling in artikel 423 Sv., tweede lid: terugwijzing is geboden wanneer de rechter in eerste aanleg ten onrechte niet aan de behandeling van de hoofdzaak is toegekomen. Mede vanwege het recht op een berechting in twee feitelijke instanties is deze grond in de rechtspraak op belangrijke punten uitgebreid (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014). Er dient in ieder geval ook een terugwijzing te volgen op verlangen van de verdachte of de advocaat-generaal indien:

- zich een zodanig gebrek heeft voorgedaan in de samenstelling van het gerecht dat niet gezegd kan worden dat de behandeling heeft plaatsgevonden door een onpartijdige rechterlijke instantie als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens); of
- de rechter ter terechtzitting aan de behandeling ten gronde niet had mogen toekomen omdat een van de overige personen die een belangrijke rol vervullen bij

⁷ Het hoger beroep kan niet meer worden ingetrokken wanneer de zaak al door de bode is uitgeroepen. Een mededeling dat de appellant het appel wenst in te trekken, kan dan wel leiden tot niet-ontvankelijk verklaring (art. 416 Sv.). HR 28 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP2709.

het onderzoek ter terechtzitting niet is verschenen, terwijl hij niet op de bij de wet voorgeschreven wijze op de hoogte is gebracht van de dag van de terechtzitting en zich evenmin een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat die dag hem tevoren bekend was.

In de rechtspraak zijn verder gevallen onder de werking van artikel 423 Sv. lid 2 gebracht die niet aan één van de bovenstaande criteria voldoen (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014). Dit gebeurde bijvoorbeeld in de zaak waarin een verdachte die het Nederlands niet machtig was de mededeling op de inleidende dagvaarding over het recht op een toegevoegde raadsman niet had begrepen en bijgevolg in eerste aanleg geen rechtsbijstand had.⁸ Het gebeurde ook in de zaak waarin een verdachte niet correct door de bode de zaal was binnengeroepen, waardoor de zaak bij verstek werd afgedaan terwijl de verdachte wel aanwezig was in het gerechtshuis.⁹

Aan de andere kant zijn er ook gevallen die hierop lijken, maar waarin de Hoge Raad besliste dat terugwijzing niet was geboden. Bijvoorbeeld in een geval waarin de in eerste aanleg verschenen raadsman ten onrechte niet als gemachtigde raadsman werd erkend en als zodanig niet het woord mocht voeren.¹⁰ Volgens de Hoge Raad is zelfs geen terugwijzing nodig wanneer de raadsman ten onrechte niet in de gelegenheid wordt gesteld ter effectuering van het aanwezigheidsrecht van de verdachte een aanhoudingsverzoek te doen, ook al is de consequentie dat de laatste zo verstoken blijft van rechtsbijstand. De bestaande wettelijke regeling omvat dus niet alle gevallen waarin volgens de Hoge Raad terugwijzing naar de eerste rechter dient plaats te vinden. Tevens blijkt dat de rechtspraak wat grillig is, waardoor onduidelijkheid kan ontstaan over de noodzaak tot terugwijzing (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014).

4.4 Getuigenverzoeken

De kritiek op de bestaande regelingen omtrent de beoordeling van getuigenverzoeken is dat zij complex zijn en in de praktijk ongelukkig functioneren (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014). Dat heeft drie oorzaken.

In de eerste plaats wachten veel advocaten tot de fase van het hoger beroep met het doen van getuigenverzoeken omdat zij de beslissing van de rechter in eerste aanleg willen afwachten. De tweede aanleg geldt als het echte werk. Het belangrijkste nadeel hiervan is dat de herinnering van getuigen kan zijn aangetast door het tijdsverloop, te meer wanneer de getuigenverzoeken pas in een zeer laat stadium van de appelprocedure worden gedaan.

In de tweede plaats pakt de regeling betreffende de getuigenverzoeken in appelschriften anders uit dan de bedoeling was. Bij getuigenverzoeken die in de appelschriftuur zijn opgenomen, is het voor de verdediging gunstige criterium van het verdedigingsbelang van toepassing. Bij verzoeken die in een later stadium van de procedure worden ingediend, is doorgaans het voor de verdediging minder gunstige noodzaakcriterium van toepassing. De gedachte achter deze regeling was:

‘Indien opgave bij schriftuur plaatsvindt kan, omdat de opgave van getuigen vroegtijdig plaatsvindt, nog voor de terechtzitting in appel een aanvang neemt een verhoor van de getuigen die niet geweigerd zijn door de rechter-

⁸ HR 2 februari 1999, CLI:NL:HR:1999:ZD1417.

⁹ HR 14 maart 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5119.

¹⁰ HR 5 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AP0187.

commissaris plaatsvinden, ofwel op vordering van het openbaar ministerie, ofwel op het verzoek van de verdachte of diens raadsman (art. 411a Sv). Mede aan de hand van die verhoren kan gezien worden in hoeverre verhoor ter terechtzitting daadwerkelijk wenselijk is.¹¹

De wetgever veronderstelde dat het stimuleren van het vroeg indienen van de getuigenverzoeken ertoe kon bijdragen dat 'het aantal getuigen dat uiteindelijk ter terechtzitting gehoord wordt, kan worden beperkt zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de kwaliteit van de rechterlijke oordeelsvorming.¹² Dat pakt in de praktijk toch wat anders uit omdat de verdediging in het appelschriftuur – mede omdat de bewijsmiddelen door de rechtbank vaak nog niet zijn uitgewerkt zodat niet duidelijk is welke rol getuigen en deskundigen in het vonnis spelen – geregeld alle eventueel in aanmerking komende getuigen en deskundigen opgeeft om er zeker van te zijn dat bij de beoordeling van het verzoek hen te mogen horen het verdedigingsbelang als maatstaf geldt (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014). Het nadeel van deze werkwijze is dat het doel van de regeling, dat al in een vroegtijdig stadium bekend wordt om welke getuigen precies is verzocht, niet wordt bereikt en er daardoor geen sprake zou zijn van een efficiënte procesvoering (Discussiestuk hoger beroep in strafzaken, 2014; Aanvullend discussiestuk, 2014).

In de derde plaats is de regeling complex. De Hoge Raad heeft namelijk bepaald dat in de fase van het hoger beroep het bovengenoemde noodzaakcriterium soms zo dient te worden uitgelegd dat het in feite gelijkstaat aan het criterium van het verdedigingsbelang (Aanvullend discussiestuk, 2014). Andersom zijn er volgens de Hoge Raad gevallen waarin de rechter ambtshalve verplicht is een getuige op zitting te horen, ongeacht de opstelling van de verdediging (Aanvullend discussiestuk, 2014).

De Minister van Veiligheid en Justitie heeft zich in dit verband voorgenomen om in ieder geval de regeling betreffende getuigenverzoeken in appelschriften niet langer te handhaven en te bevorderen dat de verzoeken geruime tijd voor de terechtzitting bij de raadsheer-commissaris zouden worden ingediend (Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering, 2015).

4.5 Verlofstelsel

De bezwaren tegen het met de Wet stroomlijnen hoger beroep geïntroduceerde verlofstelsel zijn tweeledig. Ze richten zich enerzijds op de toepassing van het stelsel, die in de praktijk blijkt te kunnen botsen met internationale verdragen,¹³ anderzijds op het gebrek aan door de wetgever beoogde doelmatigheid van de regeling, mede vanwege de eisen die het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (art. 14) en het EVRM (art. 6) stellen aan de rechtsgang. De rechter die over de verlofverlening beslist, dient zijn beslissing te nemen op basis van de volle reikwijdte van de zaak en de hoeveelheid werk die dat vergt, is meer dan de wetgever lijkt te hebben verondersteld. Het leidt in de praktijk tot werkverzwaring omdat er een extra procedure moet worden gevolgd en zou alleen tot werkverlichting kunnen leiden als er op grote schaal verlof zou worden geweigerd. Daar komt bij dat de verlofrechter in sommige gevallen omwille van de onpartijdigheid niet kan deelnemen aan de op zijn verlofbeschikking volgende zaak in hoger beroep. De appelrechter zal van voren af aan moeten beginnen, wat per saldo voor het ge-

¹¹ Memorie van toelichting. Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 254, nr. 3, p. 14.

¹² Ibid.

¹³ EHRM, case of Lalmahomed v. The Netherlands. Application no. 26036/08 (22-2-2011).

rechtshof nog meer werk betekent dan wanneer de zaak direct tot het hoger beroep was toegelaten (Van Kempen & Pesselse, 2014). Het voornemen van de Mnister van Veiligheid en Justitie om het verlostelsel af te schaffen, lag in het verlengde hiervan (Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering, 2015).

5 Bronnen en methoden

In dit hoofdstuk worden de bronnen en methoden geïntroduceerd die voor de beantwoording van de onderzoeksvragen in hoofdstuk 6 zijn gebruikt. Wat de bronnen betreft, gaat het om:

- 1 een gegevensbestand met de zaken die tussen 1 januari 2008 en 31 december 2009 in eerste aanleg instroomden en in de periode tot 25 november 2013 tweede aanleg werden afgedaan;
- 2 de arresten van de hoven in Den Haag en 's-Hertogenbosch uit 2012 en 2013;
- 3 de verlobbeschikkingen van de hoven in Den Haag en 's-Hertogenbosch uit 2012 en 2013;
- 4 de processen-verbaal van het hof in Den Haag uit 2012 en 2013;
- 5 gegevens uit het informatiesysteem van de gerechtshoven (Nieuw Appelsysteem Strafzaken, NIAS) over de jaren 2009-2015, in het bijzonder voor de hoven Den Haag en 's-Hertogenbosch.

5.1 Gegevensbestanden

Ten behoeve van het onderhavige onderzoeksproject is een databestand gecreëerd waarmee kon worden vastgesteld wat de verdachten in eerste aanleg kregen opgelegd, of zij al dan niet in hoger beroep gingen en wat in tweede aanleg het vonnis van de rechter was. De gegevens in dit bestand komen uit twee verschillende bronnen: OMDATA (het registratiesysteem van het OM) en de OBJD¹⁴ (de Onderzoeken- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie).¹⁵ Deze twee bronnen waren nodig omdat de OBJD alleen gegevens bevat uit het laatste vonnis, dus wanneer er een uitspraak in hoger beroep is geweest, ontbreken de gegevens van de eerste aanleg. OMDATA bevat daarentegen alleen gegevens over de eerste aanleg. Met beide bronnen gecombineerd kan voor de betrokken zaken een totaal beeld van de rechtsgang worden gegeven.

Aangezien het bij justitiële gegevens om stroomgegevens gaat, is besloten om een groep zaken uit de eerste aanleg over de tijd te volgen. Als ingang is de in OMDATA geregistreerde staande datum van de dagvaarding gebruikt (en in de 19.721 gevallen waar deze ontbrak: de datum van de eerste zitting). In totaal 576.741 zaken (steekdatum: 16 november 2012) werden op deze wijze geselecteerd. Van de zaken waarin hoger beroep werd aangetekend en dit volgens de registratie in OMDATA niet weer was ingetrokken, werden de gegevens opgevraagd uit de OBJD (steekdatum: 25 november 2013). Deze gegevens werden op basis van het versleutelde parketnummer aan de gegevens uit de eerste aanleg gekoppeld. Tevens werden aan dit bestand gegevens uit NIAS gekoppeld voor controledoeleinden.

Een deel van de zaken uit OMDATA waarin hoger beroep werd aangetekend en niet werd ingetrokken, bleek in de OBJD geen gegevens over de strafoplegging in twee-

¹⁴ De OBJD maakt gegevens uit het Justitieel Documentatiesysteem toegankelijk voor het ontwikkelen en monitoren van beleid en voor onderzoek. De OBJD is een geanonimiseerde database, waarin namen ontbreken en identificerende gegevens, zoals bijv. een parketnummer, door middel van encryptie zijn versleuteld.

¹⁵ Vanwege de kosten verbonden aan het gebruik van NIAS, het productiesysteem van de hoven, is er vanaf gezien deze bron op grote schaal te gebruiken. Er is wel gebruikgemaakt van een beperkte datalevering uit NIAS door het OM in Den Bosch.

de aanleg te bevatten.¹⁶ Dit noopte ertoe de analyse te beperken tot de zaken in de OBJD waarvan zeker was dat zij gegevens uit de tweede aanleg bevatten. Dit betekent dat de resultaten uit de analyse van het gegevensbestand voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd.

5.2 Arresten

Aangezien zowel OMDATA als de OBJD verdachte-georiënteerd zijn, mist het gegevensbestand bepaalde gegevens die nodig zijn voor de beantwoording van een deel van de onderzoeksvragen. Deze vragen hebben betrekking op de procesgang en de uitspraak. Om deze vragen te beantwoorden, zijn daarom gegevens verzameld bij twee gerechtshoven: één in de Randstad (Den Haag) en één daarbuiten (Den Bosch). Met medewerking van de griffie van deze twee hoven, zijn voor de jaren 2012 en 2013 zo veel mogelijk arresten van in hoger beroep afgedane strafzaken verzameld.¹⁷ In totaal werden door de hoven in 2014 bijna 120.000 docu-

¹⁶ Tussen de gegevens in OMDATA (steekdatum 16-11-2012), OBJD (steekdatum 25-11-2013) en NIAS (steekdatum 17-9-2013) bestaan een flinke discrepanties. Volgens de gegevens in OMDATA werd in 39.648 zaken van de zaken die in 2008 en 2009 bij het OM instroomden hoger beroep ingesteld. In de OBJD konden van deze 39.648 zaken waarin volgens OMDATA hoger beroep was aangetekend er 33.201 worden teruggevonden (zij hadden een uniek OBJD-hogerberoepsparketnummer). Van 24.380 zaken van deze groep bleken de strafonderdelen gevuld. Van de overige 8.866 zaken (totaal telt niet op tot 33.201 vanwege o.a. voegingen) was dat of niet het geval (3.665 zaken); of de strafgegevens uit de eerste aanleg waren, zo bleek uit vergelijking met OMDATA, blijven staan (5.201 zaken) in plaats van – zoals gebruikelijk – te zijn overschreven met de gegevens uit de tweede aanleg. Dat laatste zou samen kunnen hangen met een in niet-ontvankelijkheid resulterende late intrekking van het hoger beroep (art. 416 Sv.), een op andere gronden plaatsvindende niet-ontvankelijk verklaring van de verdachte en/of het OM, of een bevestiging van het vonnis in eerste aanleg omdat in die gevallen de veroordeling uit de eerste aanleg blijft staan. Maar dit is niet zeker: niet-ontvankelijk verklaringen staan ook in de OBJD geregistreerd (hoewel de prevalentie van de registratie in de OBJD voor de onderhavige verzameling zaken te gering lijkt) terwijl de bevestiging van het vonnis in eerste aanleg maar weinig voorkomt. Ter controle is in NIAS nagegaan hoe de 39.648 zaken stonden geregistreerd waarin volgens OMDATA hoger beroep was aangetekend. Van de 39.648 zaken konden er 38.689 in NIAS worden teruggevonden (die hadden een ressortparketnummer voor de tweede aanleg). Van deze zaken hadden er 33.202 gegevens over het hoger beroep (rechtbankzaken of ontnemingszaken). Hoewel dit aantal van 33.202 nagenoeg gelijk is aan het aantal van 33.201 hogerberoepszaken dat in de OBJD werd teruggevonden, overlappen deze beide verzamelingen elkaar maar ten dele: in de OBJD zitten 3.851 hogerberoepszaken die niet in NIAS voorkomen, omgekeerd geldt dat 3.852 zaken wel in NIAS voorkomen maar niet in de OBJD. Van de 24.380 OBJD-zaken met gevulde strafonderdelen komen er 23.436 in NIAS voor met hoger beroep gegevens (944 ontbreken). Van de 5.201 OBJD-zaken met strafonderdelen uit de eerste aanleg komen er 2.710 voor in NIAS met hoger beroep gegevens. Van de 3.665 zaken van welke in de OBJD geen strafonderdelen zijn gevuld, komen er 3.239 voor in NIAS met hoger beroep gegevens. De reden van de discrepanties is niet bekend en zou alleen achterhaald kunnen worden met een grootschalige bevraging van NIAS (wat voor het onderhavige onderzoek te kostbaar werd bevonden). Tussen de registratie in de OBJD en de registratie in NIAS bestaat voor de zaken met gevulde strafonderdelen in de OBJD 4% verschil. Voor de 5.201 zaken met eerste aanleg strafonderdelen in de OBJD is dit verschil 47,9%. Voor de zaken waar geen strafonderdelen waren gevuld in de OBJD was dit 11,6%. Inhoudelijk onderzoek kan alleen worden uitgevoerd wanneer de strafonderdelen zijn gevuld. Vanwege het forse verschil tussen de registratie in de OBJD en NIAS voor wat betreft de zaken die in de OBJD eerste aanleg strafgegevens bleken te hebben, is er vanaf gezien deze zaken in het onderzoek te betrekken.

¹⁷ De arresten zijn gekopieerd van het intranet van de gerechtshoven. Er is geen gebruik gemaakt van het E-archief (elektronisch archief) van de gerechtshoven waarin arresten sinds 2009 zouden moeten zijn opgeslagen. De verzameling arresten in het E-archief bleek namelijk verre van volledig, bovendien was niet duidelijk wat de gronden waren om arresten hier al dan niet in op te nemen. Delen van het E-archief zijn wel gebruikt voor controles.

menten in elektronische vorm ter beschikking gesteld. Hieruit zijn eerst alle arresten geselecteerd. Vervolgens zijn alle voorlopige versies evenals de meervoudig voorkomende definitieve versies van de arresten op basis van de benaming van de documenten (en na een inhoudelijke controle) handmatig uit de selectie verwijderd.¹⁸

Tabel 1 geeft een overzicht van de verschillende typen arresten (exclusief tussen- en herstelarresten) die op deze wijze per jaar werden uitgeselecteerd: de aantekening van een mondeling arrest (grotendeels kantonappelen); het arrest gewezen op de vordering door het OM van de ten uitvoerlegging van een voorwaardelijke straf (art. 14g Sr. of art. 77dd Sr.); het arrest gewezen op het hoger beroep; en het arrest gewezen op het bezwaarschrift tegen de tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf (art. 22g Sr. of art. 77p Sr.).

Tabel 1 Aantallen arresten van de hoven te Den Haag en Den Bosch

	Aantekening		Gewezen op de		Gewezen op het		Gewezen op het	
	mondeling arrest		vordering		hoger beroep		bezwaarschrift	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	N	N	N	N	N	N	N	N
Gerechtshof Den Haag	890	851	23	24	3.119	3.336	30	60
Gerechtshof Den Bosch	398	614	0	0	3.274	2.864	0	0

Bron: verzameling arresten

Voor het onderzoek zijn alleen de arresten gewezen op het hoger beroep inclusief de aantekeningen van een mondeling arrest gebruikt. Ter aanvulling en tevens ter controle zijn daarnaast gegevens gebruikt uit de lokale NIAS-systemen. Hieruit kon worden opgemaakt dat de aantallen arresten die door de gerechtshoven ter beschikking werden gesteld grotendeels maar niet geheel met de in de informatiesystemen geregistreerde aantallen arresten¹⁹ overeenkwamen. Zoals tabel 2 duidelijk maakt, was in het geval van het gerechtshof in Den Haag het verschil in het aantal arresten groter dan in het geval van het gerechtshof in Den Bosch, en voor 2012 bovendien groter dan voor 2013 (16,7% tegen 6,9%).²⁰

Tabel 2 Aantallen arresten van de hoven te Den Haag en Den Bosch vergeleken met NIAS

	Arrest gewezen op het beroep (incl. aantekening mondeling arrest)			
	Verzameling arresten		NIAS	
	2012	2013	2012	2013
	N	N	N	N
Gerechtshof Den Haag	4.009	4.187	4.811	4.474
Gerechtshof Den Bosch	3.672	3.478	3.799	3.543

Bron: verzameling arresten en NIAS

¹⁸ Zoek- en selectieacties vonden plaats op een Apple OS-X (10.6.8) platform waarbij gebruik werd gemaakt van *Spotlight*. Spotlight maakt het mogelijk om snel op zoektermen (met *Boolean operators*) in de documenten behorend tot een documentenverzameling te zoeken. Om de zoekresultaten van *Spotlight* te valideren, is gebruikgemaakt van *Easyfind* 4.9.2.

¹⁹ NIAS-meetelementen 16.74 (ontnemingszaak), 2.490 (strafzaak meervoudige kamer), 2.497 (strafzaak enkelvoudige kamer) en 2.498 (kantonappel enkelvoudige kamer).

²⁰ Waarop de verschillen in geregistreerde en getelde aantallen arresten zijn terug te voeren, is niet duidelijk. Aangezien er geen aanwijzingen voor selectie-effecten werden gevonden, mogen de resultaten van de analyses op basis van de verzameling arresten als representatief voor de arresten van de gerechtshoven in Den Bosch en Den Haag over de jaren 2012 en 2013 worden beschouwd.

5.3 Verlofbeschikkingen

Naast de arresten is tevens gebruikgemaakt van de verlofbeschikkingen van de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch over de jaren 2012 en 2013. Aanvullende NIAS-gegevens over de beide jaren maakte het, net als bij de arresten, mogelijk te bezien in welke mate er getalsmatige overeenstemming bestond tussen de aantallen geregistreerde en voor het onderzoek ontvangen verlofbeschikkingen. Dit is weer-gegeven in tabel 3. Zoals deze tabel laat zien, is de mate van overeenstemming hoog, met uitzondering van het jaar 2012 voor het gerechtshof te Den Haag. Terwijl er in dat jaar 863 verlofbeschikkingen werden geregistreerd, telde de verzameling beschikkingen er slechts 214.²¹

Tabel 3 Aantallen verlofbeschikkingen van de hoven te Den Haag en Den Bosch

	Verlofbeschikkingen			
	Verzameling beschikkingen		NIAS	
	2012	2013	2012	2013
	N	N	N	N
Gerechtshof Den Haag	214	409	863	414
Gerechtshof Den Bosch	470	327	521	326

Bron: verzameling verlofbeschikkingen

5.4 Processen-verbaal

Tot slot is gebruikgemaakt van de (verkorte) processen-verbaal van terechtzittingen in hoger beroep over 2012 en 2013 om vast te stellen of de verdachten werden bijgestaan door een advocaat.²² Er kon in dit verband alleen gebruik worden gemaakt van de (reguliere en verkorte) processen-verbaal van het gerechtshof in Den Haag omdat in het gerechtshof te Den Bosch gewoonlijk geen proces-verbaal van de terechtzittingen in hoger beroep werd opgemaakt. Dit werd alleen gedaan wanneer er cassatie was ingesteld, en de groep zaken die dit betrof leek voor het onderzoek te beperkt en te selectief.²³

Aangetekend zij dat de aantallen processen-verbaal waarvan gebruik kon worden gemaakt lager zijn dan de aantallen zaken die in die jaren in hoger beroep zijn afgedaan. Dit betekent dat bij het gebruik van deze bron moet worden bedacht dat de verzameling processen-verbaal niet compleet is. Bovendien vormen de processen-verbaal waarvan gebruik kon worden gemaakt een momentopname: per zaak wer-

²¹ Waar dit verschil door wordt veroorzaakt, is niet duidelijk. De resultaten van de analyse van de verlofbeschikkingen voor het gerechtshof in Den Haag over het jaar 2012 moeten in dit verband voorzichtig worden geïnterpreteerd.

²² NIAS kan hierover geen uitsluitsel geven.

²³ Van de 39.648 zaken die in 2008 en 2009 bij het OM instroomden en waarin hoger beroep werd aangetekend, was er volgens de gegevens in NIAS (steekdatum: 17-9-2013) in 33.302 gevallen een uitspraak in hoger beroep gedaan. Van deze 33.302 zaken werd in 6.341 zaken cassatie tegen het eindvonnis ingesteld (6.138 maal door de verdachte, 148 maal door de advocaat-generaal en 55 maal door beiden). Dat is 19,0% van het totaal aantal hogerberoepszaken waarin uitspraak was gedaan. Voor het gerechtshof in Den Bosch geldt dat in 1.308 van de 7.056 hogerberoepszaken waarin uitspraak was gedaan cassatie tegen het eindvonnis werd ingesteld (1.267 maal door de verdachte, 28 maal door de advocaat-generaal en 13 maal door beiden). Dat is 18,5% van het totaal. Bij het gerechtshof in Den Haag werd in 1.428 van de 9.735 hogerberoepszaken waarin uitspraak was gedaan cassatie tegen het eindvonnis ingesteld (1.365 maal door de verdachte, 47 maal door de advocaat-generaal en 16 maal door beiden). Dat is 14,7% van het totaal.

den (vaak) meerdere processen-verbaal opgemaakt – de meeste processen-verbaal zijn bijvoorbeeld niet van de zitting waarop de uitspraak is gedaan.²⁴ Tabel 4 geeft een overzicht van de aantallen hogerberoepszaken waarvoor ten minste één proces-verbaal werd teruggevonden. Ondanks de onvolledigheid van de verzameling processen-verbaal zijn er geen aanwijzingen voor selectie-effecten gevonden. De resultaten op basis van de analyse van de processen-verbaal mogen daarom als representatief voor het gerechtshof te Den Haag over de jaren 2012 en 2013 worden beschouwd.

Tabel 4 Aantallen hogerberoepszaken van het gerechtshof te Den Haag met een proces-verbaal (2012-2013)

	2012	2013
	N	N
Gerechtshof Den Haag	2.542	3.139

Bron: verzameling processen-verbaal

5.5 NIAS-gegevens

Zoals hierboven reeds werd opgemerkt, is voor het onderzoek ook gebruikgemaakt van gegevens uit NIAS. Een grootschalige data-levering uit NIAS bleek vanwege de kosten niet mogelijk, maar met hulp van het OM in Den Bosch en de hoven in Den Haag en Den Bosch konden wel in beperkte mate gegevens uit NIAS worden gelicht. Deze gegevens zijn niet alleen gebruikt voor controledoeleinden, maar ook voor de vaststelling van het aantal toe- en afgewezen verzoeken om verlof om in hoger beroep te mogen gaan; het moment van intrekking van het hoger beroep; het aantal zaken waarbij de raadsheer-commissaris wordt ingeschakeld; en de aantallen enkelvoudig of meervoudig afgedane zaken.

5.6 Methodes

De onderzoeksvragen die in hoofdstuk 6 zullen worden gesteld en daar ook zullen worden beantwoord, zijn vragen naar hoe vaak iets is voorgekomen (beschrijvingsvragen). Meestentijds kunnen deze vragen worden beantwoord met behulp van eenvoudige absolute of relatieve frequenties. De absolute frequenties worden uitgedrukt in aantallen (N), de relatieve frequenties in percentages (N%). Waarop de percentages berekend zijn, wisselt en staat daarom bij de tabellen aangegeven. In sommige gevallen worden daarnaast het rekenkundig gemiddelde (de som van een aantal getallen gedeeld door het aantal getallen), de minder voor uitbijters gevoelige mediaan (het midden van een reeks getallen) en de standaard deviatie (een maat voor de spreiding van een groep getallen rond het rekenkundig gemiddelde van die groep) berekend.

²⁴ Aangenomen is dat er wanneer er geen raadsman of raadvrouw in het proces-verbaal wordt genoemd de verdachte geen juridische bijstand geniet. In het geval er meerdere processen-verbaal behorend bij één zaak bestonden en deze processen-verbaal elkaar tegenspraken over (de aanwezigheid van of vermeldingen die wezen op de inschakeling van) een advocaat, is er vanuit gegaan dat er – op enig moment – sprake is geweest van juridische vertegenwoordiging. De verdachte heeft dan bijstand genoten. In een beperkt aantal gevallen (12 in 2012 en 7 in 2013) is er sprake geweest van het aanhouden van de zaak vanwege het ontbreken van juridische bijstand maar is door het ontbreken van verdere processen-verbaal niet duidelijk of die op een later moment al dan niet ten tonele verscheen.

6 Resultaten

Zoals eerder werd opgemerkt, rees in het kader van de voorbereiding van het wetsvoorstel dat tegemoet moet komen aan de geschetste bezwaren tegen onderdelen van het Wetboek van Strafvordering een aantal vragen. Deze vragen zullen hieronder worden gepresenteerd en vervolgens worden beantwoord. De volgorde waarin dat gebeurt, volgt de volgorde van de procedure in hoger beroep: van het verlov om in hoger beroep te gaan, het instellen van hoger beroep, het door de verdachte al dan niet gebruikmaken van juridische bijstand, de onderzoekwensen, de behandeling van de zaak, de beslissing (zonder inhoudelijke behandeling) tot het vonnis.

6.1 Verlov om in hoger beroep te gaan

De onderzoeksvraag luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie wordt verlov om in hoger beroep te gaan (art. 410a strafvordering) geweigerd en op welke gronden gebeurt dit? Bestaan er op dit punt verschillen tussen de gerechtshoven?

De tabellen 5 tot en met 10 geven de resultaten van het onderzoek weer. Tabellen 5 en 6 zijn gebaseerd op gegevens uit NIAS. Ze presenteren de aantallen toe- en afgewezen verzoeken om in hoger beroep te mogen gaan van de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch.

Tabel 5 Absolute en relatieve frequentie van de toegewezen verzoeken I (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2009	239	20,2	309	64,0
2010	249	22,5	318	60,2
2011	412	32,9	379	69,1
2012	470	54,5	496	95,2
2013	219	52,9	289	88,6

Bron: NIAS; relatieve frequentie berekend op het aantal verzoeken per jaar

Tabel 6 Absolute en relatieve frequentie van de afgewezen verzoeken I (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2009	945	79,8	174	36,0
2010	858	77,5	210	39,8
2011	841	67,1	169	30,8
2012	393	45,5	25	4,8
2013	195	47,1	37	11,3

Bron: NIAS; relatieve frequentie berekend op het aantal verzoeken per jaar

Duidelijk is dat er forse verschillen bestaan in de omgang met het verzoek om verlov om in hoger beroep te gaan, zowel tussen de twee onderzochte gerechtshoven als over de tijd. Voor zowel het gerechtshof in Den Haag als het gerechtshof in Den

Bosch geldt dat er in 2011 en zeker in 2012 en 2013 aanzienlijk meer verzoeken werden toegewezen dan in 2009 en 2010. Daarbij was over de onderzochte periode het percentage toegekende verzoeken in Den Bosch bijna twee tot meer dan drie maal zo hoog als het corresponderende percentage in Den Haag.

Om meer over de achtergrond van de afwijzingen te weten te komen, zijn de verlofbeschikkingen uit 2012 en 2013 voor de gerechtshoven Den Haag en Den Bosch bestudeerd. De tabellen 7 en 8 geven eerst een getalsmatig overzicht van de aantallen toe- en afwijzingen van de verzoeken op basis van deze bron.

Tabel 7 Absolute en relatieve frequentie van de toegewezen verzoeken II (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2012	125	58,4	460	97,8
2013	218	53,3	289	88,4

Bron: verzameling verlofbeschikkingen; Relatieve frequentie berekend op het aantal verlofbeschikkingen per jaar

Tabel 8 Absolute en relatieve frequentie van de afgewezen verzoeken II (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2012	89	41,6	10	2,1
2013	191	46,7	38	11,6

Bron: verzameling verlofbeschikkingen; relatieve frequentie berekend op het aantal verlofbeschikkingen per jaar

Duidelijk is dat de aantallen verlofbeschikkingen die konden worden teruggevonden lager zijn dan de aantallen die in NIAS staan geregistreerd. Desalniettemin liggen de percentages toe- en afwijzingen op basis van de verlofbeschikkingen voor de beide hoven in dezelfde orde van grootte als hierboven reeds op basis van NIAS werd gepresenteerd. Dat geeft vertrouwen dat de resultaten die hieronder met betrekking tot de redenen voor de afwijzing van het verzoek worden gegeven representatief zijn.

Samenhangend met de hogere incidentie van de afwijzing van het verzoek om verlof om in hoger beroep te mogen gaan, kent de afwijzing van dit verzoek in Den Haag een grotere diversiteit aan redenen dan in Den Bosch. De belangrijkste gronden waren in beide hoven echter gelijk: de verdachte gaf geen redenen op om in hoger beroep te gaan of de voorzitter van het gerechtshof veronderstelde dat een nieuwe behandeling van de zaak niet tot een ander oordeel zou leiden. Zoals in alle gevallen waarin de beschikking een afwijzing van het verzoek verwoordde, was er daarbij naar het oordeel van de voorzitter niet gebleken dat het belang van een goede rechtsbedeling vereiste dat de zaak in hoger beroep werd behandeld.

Tabel 9 Absolute en relatieve frequentie van de reden van de afwijzing van het verzoek in Den Haag (2012-2013)

	2012		2013	
	N	N%	N	N%
Appellant gaf geen reden(en) voor hoger beroep	51	57,3	81	42,4
Nieuwe behandeling zal niet tot ander oordeel leiden	12	13,5	51	26,7
Te laat ingesteld	15	16,9	33	17,3
Onvoldoende aanknopingspunten standpunt verdachte	8	9,0	9	4,7
Hoger beroep staat niet open			7	3,7
Opgelegde straf niet ongebruikelijk			6	3,1
Appellant betwiste beslissing rechter niet			2	1,0
Appellant las vonnis of dossier verkeerd			2	1,0
Overlijden verdachte	1	1,1		
Verdachte deed afstand van rechtsmiddelen	1	1,1		
Geen specifieke reden voor afwijzing verzoek	1	1,1		
Totaal	89	100	191	100

Bron: verzameling verlofbeschikkingen; relatieve frequentie berekend op het aantal verlofbeschikkingen per jaar

Tabel 10 Absolute en relatieve frequentie van de reden van de afwijzing van het verzoek in Den Bosch (2012-2013)

	2012		2013	
	N	N%	N	N%
Appellant gaf geen reden(en) voor hoger beroep	6	60,0	34	89,5
Nieuwe behandeling zal niet tot ander oordeel leiden	3	30,0	3	7,9
Appellant betwist beslissing rechter niet			1	2,6
Aangevoerde argumenten zijn onvoldoende voor andere straf	1	10,0		
Totaal	10	100	38	100

Bron: verzameling verlofbeschikkingen; relatieve frequentie berekend op het aantal verlofbeschikkingen per jaar

6.2 Instellen van hoger beroep

De eerste onderzoeksvraag met betrekking tot het instellen van hoger beroep luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie wordt in strafzaken hoger beroep ingesteld?

Uit het gegevensbestand kan worden opgemaakt dat er in 2008 en 2009 576.741 zaken in eerste aanleg instroomden. Tabel 11 geeft de frequentie weer waarmee in deze zaken na het vonnis in eerste aanleg hoger beroep werd ingesteld. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen beroep ingesteld door de verdachte, door de officier van justitie (OvJ) of door beiden. Daarnaast geeft de tabel weer, voor zover van toepassing, hoe vaak het hoger beroep weer werd ingetrokken.

Tabel 11 Absolute en relatieve frequentie van het instellen van hoger beroep (instroom 2008/2009)

	Hoger beroep ingesteld	
	N	N%
Door verdachte	43.954	91,8
Door officier van justitie	2.869	6,0
Door verdachte en officier van justitie	1.082	2,3
Totaal	47.905	100

Bron: OMDATA; relatieve frequentie berekend op het totale aantal hogerberoepszaken uit de instroom in eerste aanleg van 2008 en 2009

Van de 576.741 zaken die in 2008 en 2009 in eerste aanleg instroomden, werd in 47.905 zaken (8,3% van het totaal) hoger beroep ingesteld. In bijna 92% van de gevallen werd dit beroep ingesteld door de verdachte, in 6% van de gevallen door de officier van justitie en in ruim 2% van de gevallen door zowel de officier van justitie als de verdachte.

De tweede onderzoeksvraag met betrekking tot het instellen van hoger beroep luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie trekt een procespartij in een strafzaak het hoger beroep in?

Tabel 12 Absolute en relatieve frequentie van de intrekkingen van het hoger beroep

	Hoger beroep ingetrokken	
	N	N%
Door verdachte	7.633	86,8
Door officier van justitie	1.006	11,4
Door verdachte en officier van justitie	157	1,8
Totaal	8.796	100

Bron: OMDATA; relatieve frequentie berekend op het respectievelijke aantal hogerberoepszaken uit de instroom in eerste aanleg van 2008 en 2009

Van de 47.905 zaken waarin hoger beroep werd ingesteld, werd in 8.926 zaken (18,6%) het hoger beroep weer ingetrokken. In 39.109²⁵ zaken werd het hoger beroep niet ingetrokken.

De derde onderzoeksvraag met betrekking tot het instellen van hoger beroep luidde:

Hoeveel tijd zit er tussen de intrekking van het hoger beroep en de geplande zittingsdatum (indien er al een datum is gepland)?

De onderstaande serie tabellen 13-18 maakt voor de periode 2009-2013 duidelijk hoeveel tijd er zat tussen de intrekking door de verdachte c.q. de officier van justitie en de geplande eerste terechtzitting. Daarbij is gekeken naar de intrekking voor de

²⁵ Uitgaande van de registratie in OMDATA. Wanneer daarbij ook de zaken worden betrokken waarin geen hoger beroep zou zijn ingesteld, maar wel een dossier in het kader van het hoger beroep naar het gerechtshof was gezonden, gaat het om 39.648 zaken.

eerste zittingsdag, de intrekking op de eerste zittingsdag en de intrekking na de eerste zittingsdag.²⁶

Tabel 13 presenteert het aantal intrekkingen van het hoger beroep door de verdachte voor de eerste zittingsdag voor de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch over de periode 2009-2013. Naast het aantal intrekkingen geeft de tabel tussen haakjes het gemiddelde (in dagen) en de mediaan (in dagen) van het tijdsverloop tussen de intrekking en de geplande eerste zittingsdag. Om een voorbeeld te geven: in 2009 bedroeg deze tijdsduur voor het hof in Den Haag gemiddeld 29 dagen terwijl de mediaan 8 dagen bedroeg. Dat betekent dat de helft van deze intrekkingen tot 8 dagen voor de eerste zittingsdag gebeurde, de andere helft na dit moment. Zoals de tabel duidelijk maakt, varieerden de aantallen intrekkingen en zowel het gemiddelde als de mediaan van de tijdsduur nogal over de onderzochte periode.

Tabel 13 Intrekkingen van het hoger beroep door de verdachte voor de eerste zittingsdag: aantal, gemiddelde tijdsduur en mediaan tijdsduur (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N/gemiddelde/mediaan	N/gemiddelde/mediaan
2009	679/29,0/8,0	608/27,8/13,0
2010	614/27,8/9,0	349/41,5/18,0
2011	501/23,1/12,0	325/41,6/21,0
2012	337/56,3/31,0	293/36,4/20,0
2013	390/35,1/17,0	434/18,7/11,0

Bron: NIAS

De volgende tabel geeft de aantallen intrekkingen op de eerste zittingsdag over de periode 2009-2013 voor de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch. Tabel 14 maakt duidelijk dat intrekking van het hoger beroep nog geregeld op de dag van de eerste zitting plaatsvindt. De frequentie waarmee dit gebeurt, is over de onderzochte periode echter afgenomen, zowel in Den Haag als in Den Bosch.

Tabel 14 Aantallen intrekkingen van het hoger beroep door de verdachte op de eerste zittingsdag (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N	N
2009	83	49
2010	23	18
2011	16	1
2012	2	4
2013	32	30

Bron: NIAS

De onderstaande tabel 15 geeft de aantallen intrekkingen na de eerste zittingsdag over de periode 2009-2013 voor de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch. Om een voorbeeld te geven: in 2009 werd door verdachten 237 maal het hoger beroep ingetrokken na de eerste zittingsdag. Dit gebeurde gemiddeld 76,2 dagen na deze zittingsdag met een mediaan van 46 dagen.

²⁶ Juridisch gezien gaat het hier om een niet ontvankelijk verklaring van de intrekkende partij in overeenstemming met artikel 416 Sv. omdat de intrekking van het hoger beroep alleen voordat de zaak wordt uitgeroepen kan plaatsvinden. Dit geldt tevens voor de intrekkingen die op de zittingsdag na het uitroepen van de zaak plaatsvonden.

Tabel 15 Intrekkingen van het hoger beroep door de verdachte na de eerste zittingsdag: aantal, gemiddelde tijdsduur en mediaan tijdsduur (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N/gemiddelde/mediaan	N/gemiddelde/mediaan
2009	237/76,2/46,0	292/59,4/51,5
2010	201/89,0/67,0	151/62,6/38,0
2011	145/85,8/58,5	133/49,6/28,0
2012	105/88,8/54,0	149/56,9/29,0
2013	160/72,6/62,0	112/58,1/37,0

Bron: NIAS

De volgende drie tabellen geven soortgelijke cijfers als hierboven, maar dan met betrekking tot de intrekkingen van het hoger beroep door het OM. Anders dan de verdachte trekt het OM het hoger beroep zelden kort voor (tabel 16) of op de eerste zittingsdag in (tabel 17). In het geval van het OM in Den Haag waren er in de onderzochte periode zelfs helemaal geen intrekkingen voor de eerste zittingsdag en slechts één op de eerste zittingsdag.

Tabel 16 Intrekkingen van het hoger beroep door het OM voor de eerste zittingsdag: aantal, gemiddelde tijdsduur en mediaan tijdsduur (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N/gemiddelde/mediaan	N/gemiddelde/mediaan
2009	0	59/228,3/135,0
2010	0	43/310,8/215,0
2011	0	50/323,5/238,5
2012	0	53/217,4/167,0
2013	0	51/227,0/119,0

Bron: NIAS

Tabel 17 Aantallen intrekkingen van het hoger beroep door het OM op de eerste zittingsdag (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N	N
2009	0	3
2010	0	1
2011	0	0
2012	1	0
2013	0	2

Bron: NIAS

Intrekkingen door het OM na de eerste zittingsdag vonden in Den Haag wel plaats, maar niet veel vaker dan in Den Bosch. Het OM in Den Bosch trok echter ook geregeld het hoger beroep voor de eerste zittingsdag in en komt daarmee op een flink hoger totaal aan intrekkingen.

Tabel 18 Intrekkingen van het hoger beroep door het OM na de eerste zittingsdag: aantal, gemiddelde tijdsduur en mediaan tijdsduur (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N/gemiddelde/mediaan	N/gemiddelde/mediaan
2009	20/122,9/62,0	9/106,1/79,0
2010	23/189,9/110,0	22/164,3/112,5
2011	18/160,7/63,0	19/82,7/31,0
2012	14/174,1/143,5	12/127,2/109,0
2013	7/109,0/50,0	12/60,7/30,0

Bron: NIAS

6.3 Rechtsbijstand

De onderzoeksvraag met betrekking tot de rechtsbijstand luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie genieten verdachten tijdens de behandeling van hun zaak in hoger beroep rechtsbijstand?

Tabel 19 geeft een overzicht van de frequentie waarmee rechtsbijstand werd verleend in hoger beroep. Afgaande op de (incomplete) verzameling processen-verbaal die voor dit onderzoek beschikbaar was, genoot meer dan 90% van de verdachten rechtsbijstand in hoger beroep. In een klein aantal zaken was de zitting aangehouden vanwege het ontbreken van rechtsbijstand. Of deze rechtsbijstand later al dan niet werd verleend, is onbekend.

Tabel 19 Absolute en relatieve frequentie van rechtsbijstand in hoger beroep bij het gerechtshof in Den Haag (2012-2013)

	2012		2013	
	N	N%	N	N%
Rechtsbijstand verleend	2.330	91,4	2.943	93,5
Geen rechtsbijstand verleend	200	8,1	189	6,2
Aangehouden vanwege geen rechtsbijstand	12	0,5	9	0,3

Bron: verzameling processen-verbaal; relatieve frequentie berekend op het aantal zaken per jaar met een proces-verbaal

6.4 Onderzoekswensen

De onderzoeksvraag met betrekking tot de onderzoekswensen luidde:

Met welke absolute (en relatieve) frequentie worden in hogerberoepszaken onderzoekswensen bij de rechter-commissaris dan wel raadsheer-commissaris ingediend vóór de inhoudelijke behandeling van de strafzaak in hoger beroep (conform artikel 411a Wetboek van Strafvordering)?

De registratie van de onderzoekswensen in het kader van artikel 411a Sv. vindt bij de gerechtshoven sinds eind 2013 plaats. Tabel 20 geeft voor de hoven in Den Haag en Den Bosch de aantallen zaken in 2014 en 2015 weer waarin deze onderzoekswensen werden kenbaar gemaakt voor de eerste inhoudelijke zitting. Tussen haakjes staat het aandeel dat deze zaken hebben in het totaal van de in 2014 aangebrachte strafzaken (inclusief ontnemingszaken).

Tabel 20 Absolute en relatieve frequentie waarmee onderzoekswensen bij de raadsheer-commissaris werden ingediend voor de inhoudelijke behandeling van de zaak in appel (2014-2015)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2014	125	2,1	64	1,8
2015	117	2,1	151	4,1

Bron: NIAS; relatieve frequentie berekend op het totaal aantal bij het hof binnengekomen strafzaken (inclusief ontnemingszaken) voor het respectievelijke jaar

6.5 Behandeling van de zaak

De onderzoeksvraag met betrekking tot de behandeling van de zaak luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie wordt in hoger beroep een zaak door een enkelvoudige kamer behandeld? Om wat voor soort zaken gaat het? Zijn er grote verschillen tussen de praktijk van de diverse hoven op dit punt?

De Raad voor de rechtspraak (Rvdr) rapporteert jaarlijks in de reeks kengetallen over het deel van de zaken dat de strafsectoren van de gerechtshoven in het voorgaande jaar meervoudig hebben afgedaan. Hieronder staat in tabel 21 dat deel vermeld voor de gerechtshoven in Den Haag en Den Bosch over de periode 2009 tot 2013 (Raad voor de rechtspraak, 2011, p. 51; Raad voor de rechtspraak, 2014, p. 91).

Tabel 21 Meervoudige afdoening volgens de Rvdr (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag	Gerechtshof Den Bosch
	N%	N%
2009	92	92
2010	91	97
2011	84	96
2012	90	99
2013	84	95

Bron: Rvdr

De cijfers uit de rapporten van de Rvdr wijken af van de cijfers uit NIAS die in het kader van dit onderzoek door de gerechtshoven Den Haag en Den Bosch ter beschikking werden gesteld. Dit verschil wordt veroorzaakt door het feit dat de Rvdr in haar berekening de kantonappellen niet meeneemt terwijl dat in de onderstaande cijfers wel is gebeurd.

Tabel 22 Absolute en relatieve frequentie van enkelvoudige en meervoudige afdoening op basis van NIAS (2009-2013)

	Gerechtshof Den Haag				Gerechtshof Den Bosch			
	Enkelvoudig		Meervoudig		Enkelvoudig		Meervoudig	
	N	N%	N	N%	N	N%	N	N%
2009	1.440	29,4	3.450	70,6	974	26,5	2.700	73,5
2010	1.219	30,7	2.746	69,3	398	12,8	2.721	87,3
2011	1.343	33,1	2.716	66,9	502	13,3	3.281	86,7
2012	1.289	26,8	3.522	73,2	556	14,6	3.243	85,4
2013	1.211	27,1	3.263	72,9	703	19,8	2.840	80,2

Bron: NIAS; relatieve frequentie berekend op het totaal aantal strafzaken (inclusief ontnemingszaken) per jaar

Terwijl volgens de Rvdr het percentage meervoudig afgedane strafzaken bij het gerechtshof in Den Bosch over de periode 2009-2013 tussen de 92% en 97% schommelde, was dit volgens de gegevens uit NIAS tussen de 73,5% en 87,3%. Voor het gerechtshof in Den Haag waren deze cijfers respectievelijk tussen de 84% en 92% (Rvdr), en tussen de 66,9% en 73,2% (NIAS). Het maakt dus flink uit of de kanton-appellen worden meegerekend of niet. Beide bronnen maken in ieder geval duidelijk dat het gerechtshof in Den Haag relatief meer zaken enkelvoudig afdoet dan het gerechtshof in Den Bosch.

Om de zaken die enkelvoudig zijn afgedaan te karakteriseren, kan naar verschillende kenmerken worden gekeken. Hier is er voor gekozen om te bezien of er in het arrest sprake is geweest van gevangenisstraf (hetzij als eis hetzij als vonnis, in de eerste of in de tweede aanleg). Gevangenisstraf is de zwaarste straf die de rechter in Nederland kan opleggen en het voorkomen in het arrest van deze straf vormt daarmee een indicatie voor de ernst van het vergrijp waarvoor de verdachte (in hoger beroep) terecht stond. Tabel 23 maakt duidelijk dat gevangenisstraf veel vaker in een arrest wordt genoemd dat door een meervoudige kamer is gewezen dan in een arrest dat door een enkelvoudige kamer is gewezen. Dit geldt voor zowel het gerechtshof in Den Haag als het gerechtshof in Den Bosch. Ernstige zaken worden dus meestal door een meervoudige kamer behandeld.

Tabel 23 Absolute en relatieve frequentie waarmee gevangenisstraf werd geëist of werd opgelegd in eerste of tweede aanleg (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag				Gerechtshof Den Bosch			
	Enkelvoudig		Meervoudig		Enkelvoudig		Meervoudig	
	N	N%	N	N%	N	N%	N	N%
2012	54	6,0	1.675	53,8	8	2,0	1.392	42,6
2013	119	13,9	1.916	57,8	34	5,5	1.498	52,5

Bron: verzameling arresten; relatieve frequentie per jaar berekend op het totaal aantal arresten

6.6 Beslissing (zonder inhoudelijke behandeling)

De eerste onderzoeksvraag met betrekking tot de rechterlijke beslissing (zonder inhoudelijke behandeling) luidde:

Hoe vaak wordt op grond van artikel 423, tweede lid, Wetboek van Strafvordering een zaak naar de eerste aanleg teruggewezen?

Tabel 24 Absolute en relatieve frequentie van terugwijzingen / idem met vermelding van art. 423 Sv. (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N/N	N%/N%	N/N	N%/N%
2012	43/7	1,1/0,2	28/13	0,8/0,4
2013	65/25	1,6/0,6	38/12	1,1/0,3

Bron: verzameling arresten; relatieve frequentie per jaar berekend op het totaal aantal arresten

De tabel maakt duidelijk dat terugwijzing in de gerechtshoven Den Bosch en Den Haag in niet veel meer dan 1% van de zaken voorkomt, en dan meestal zonder expliciete vermelding van art. 423 Sv.

De tweede onderzoeksvraag met betrekking tot de rechterlijke beslissing (zonder inhoudelijke behandeling) luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie wordt het hoger beroep in strafzaken niet ontvankelijk verklaard omdat het te laat is ingesteld?

Tabel 25 geeft een overzicht van de aantallen zaken waarin de verdachte niet-ontvankelijk werd verklaard met het aandeel van de niet-ontvankelijk verklaringen in het totaal van de hogerberoepszaken. De tabel presenteert daarnaast de frequentie waarmee de niet-ontvankelijk verklaring van de verdachte gebeurde vanwege de te late indiening van het appel (met tussen haakjes het aandeel dat de niet-ontvankelijk verklaring op deze grond had in het totaal van de niet-ontvankelijk verklaringen van de verdachte). De tabel maakt duidelijk dat in de onderzochte periode de niet-ontvankelijk verklaring van de verdachte in Den Haag vaker voorkwam dan in Den Bosch. De niet-ontvankelijk verklaring vanwege de te late indiening van het hoger beroep kwam relatief vaak voor in Den Bosch.

Tabel 25 Absolute en relatieve frequentie van niet-ontvankelijkheid van de verdachte vanwege te late indiening (2012-2013)

Verdachte niet ontvankelijk in het hoger beroep	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2012	574	14,3	456	12,4
2013	725	17,3	416	12,0
waarvan hoger beroep te laat ingesteld				
2012	109	19,0	116	25,4
2013	124	17,1	120	28,8

Bron: verzameling arresten; relatieve frequentie berekend op het totaal aantal niet-ontvankelijk verklaringen van de verdachte

De derde onderzoeksvraag met betrekking tot de rechterlijke beslissing (zonder inhoudelijke behandeling) luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie wordt het hoger beroep in strafzaken niet-ontvankelijk verklaard vanwege het ontbreken van grieven? In welk percentage van deze gevallen geniet de verdachte rechtsbijstand?

De tabel 26 geeft een overzicht van de niet-ontvankelijkheid van de verdachte in het algemeen met niet-ontvankelijkheid vanwege ontbrekende grieven in het bijzonder. Zoals uit de tabel blijkt, komt de niet-ontvankelijk verklaring van de ver-

dachte op deze grond relatief vaak voor in Den Haag. In welk deel van deze niet-ontvankelijk verklaringen de verdachte rechtsbijstand genoot, is onduidelijk.²⁷

Tabel 26 Absolute en relatieve frequentie van niet-ontvankelijkheid van de verdachte vanwege het ontbreken van grieven (2012-2013)

Verdachte niet ontvankelijk in HB	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2012	574	14,3	456	12,4
2013	725	17,3	416	12,0
waarvan wegens ontbrekende grieven				
2012	342	59,6	155	34,0
2013	382	52,7	177	42,5

Bron: verzameling arresten; relatieve frequentie per jaar berekend op het totaal aantal niet-ontvankelijk verklaringen van de verdachte

6.7 Het vonnis

De eerste onderzoeksvraag met betrekking tot het vonnis luidde:

Met welke absolute (en relatieve) frequentie wordt in strafzaken een vonnis van de rechtbank in hoger beroep integraal bevestigd?

Tabel 27 geeft een overzicht van de frequentie waarmee het vonnis in eerste aanleg integraal werd bevestigd, werd bevestigd met verbetering of aanvulling, of partieel werd vernietigd. Tussen haakjes staat het aandeel dat de wijze van afdoening had op het totaal van de afgedane hogerberoepszaken. De tabel maakt duidelijk dat integrale bevestiging van het vonnis in eerste aanleg in de onderzochte periode weinig voorkwam. Desalniettemin gebeurde het relatief bijna dubbel zo vaak in Den Bosch als in Den Haag. Bevestiging met verbetering of aanvulling kwam eveneens zelden voor en gebeurde in Den Bosch en Den Haag relatief even frequent. De partiële vernietiging laat de grootste verschillen zien: in Den Bosch gebeurde dit in de onderzochte periode relatief drie maal zo vaak als in Den Haag.

²⁷ Voor Den Bosch was dit niet te achterhalen omdat de processen-verbaal ontbraken. Voor Den Haag is besloten dit niet uit te zoeken vanwege de onvolledigheid van de verzameling processen-verbaal.

Tabel 27 Absolute en relatieve frequentie van bevestiging, verbetering en partiële vernietiging van het vonnis in eerste aanleg (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
Integrale bevestiging				
2012	43	1,1	70	1,9
2013	39	0,9	65	1,9
Bevestiging met verbetering/aanvulling				
2012	68	1,7	62	1,7
2013	57	1,4	51	1,5
Partiële vernietiging				
2012	68	1,7	219	6,0
2013	78	1,9	246	7,1

Bron: verzameling arresten; relatieve frequentie per jaar berekend op het totaal aantal arresten

De tweede onderzoeksvraag in dit verband luidde:

Met welke absolute en relatieve frequentie komt het hof in strafzaken tot een andere einduitspraak dan de rechter in eerste aanleg?

Gesteld zou kunnen worden dat alleen wanneer het hof de uitspraak in eerste aanleg integraal bevestigt er geen sprake is van een andere einduitspraak. Tabel 28 geeft in dat verband een overzicht van de frequentie waarmee er in hogerberoepszaken een andere einduitspraak wordt gegeven dan in eerste aanleg.

Tabel 28 absolute en relatieve frequentie andere einduitspraak in tweede aanleg (2012-2013)

	Gerechtshof Den Haag		Gerechtshof Den Bosch	
	N	N%	N	N%
2012	3.966	98,9	3.602	98,1
2013	4.148	99,1	3.413	98,1

Bron: verzameling arresten. Relatieve frequentie per jaar berekend op het totaal aantal arresten

Vernietiging van vonnissen in tweede aanleg komt vaak voor omdat bij een gehele of gedeeltelijk bevestiging dan wel gedeeltelijke vernietiging van het vonnis in eerste aanleg eventuele fouten in het vonnis onderdeel zouden worden van de beslissing van het hof, met alle risico's van dien voor de eventuele cassatie (Valkenburg 2014). Aan de vernietiging van het vonnis worden daarbij weinig eisen gesteld: het hoeft niet verder te worden gemotiveerd dan met de zinsnede 'omdat het hof zich daarmee niet kan verenigen'²⁸.

Vernietiging van het vonnis in eerste aanleg betekent echter nog niet dat de gehele uitspraak anders is. Zo zou de strafoplegging identiek kunnen zijn. Aangezien deze strafoplegging op basis van de gegevensbestanden te vergelijken is, wordt dat hieronder nader onderzocht. De tabellen 29 en 30 geven overzichten van de frequenties waarmee straffen in eerste en tweede aanleg werden opgelegd voor de groep zaken die een behandeling in eerste en tweede aanleg kregen.²⁹ Vergelijking van de beide tabellen maakt duidelijk dat bij de behandeling van de zaak in eerste aanleg relatief vaak wordt geopteerd voor het opleggen van onvoorwaardelijke gevangenisstraf,

²⁸ Memorie van toelichting, Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30 320, nr. 3.

²⁹ Benadrukt zij dat in individuele zaken combinaties van straffen mogelijk zijn.

onvoorwaardelijke hechtenis, onvoorwaardelijke en voorwaardelijke jeugddetentie, (on)voorwaardelijke ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen (OBM) en de onvoorwaardelijke geldboete. Bij de behandeling van de zaak in tweede aanleg wordt relatief vaak geopteerd voor het opleggen van de onvoorwaardelijke taakstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf, voorwaardelijke hechtenis en de voorwaardelijke geldboete. Daarnaast wordt vaker gekozen voor het niet opleggen van een combinatie van de weergegeven straffen: in eerste aanleg werden per zaak gemiddeld 1,44 straffen opgelegd, in tweede aanleg was dat 1,21 straffen.

Tabel 29 Absolute en relatieve frequentie waarmee straffen in eerste aanleg werden opgelegd (instroom 2008-2009, N=23.550)

	N	N%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	8.423	35,8
Voorwaardelijke gevangenisstraf	4.485	19,0
Onvoorwaardelijke hechtenis	2.024	8,6
Voorwaardelijke hechtenis	344	1,5
Onvoorwaardelijke jeugddetentie	307	1,3
Voorwaardelijke jeugddetentie	333	1,4
Onvoorwaardelijke taakstraf	6.120	26,0
Voorwaardelijke taakstraf	1.266	5,4
(on)voorwaardelijke OBM	3.663	15,6
Onvoorwaardelijke geldboete	6.291	26,7
Voorwaardelijke geldboete	659	2,8

Bron: gegevensbestand; relatieve frequentie berekend op het totaal aantal hogerberoepszaken waar strafgegevens over voorhanden waren

Tabel 30 Absolute en relatieve frequentie waarmee straffen in tweede aanleg werden opgelegd (instroom 2008-2009, N=23.268)

	N	N%
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	5.428	23,3
Voorwaardelijke gevangenisstraf	4.498	19,3
Onvoorwaardelijke hechtenis	629	2,7
Voorwaardelijke hechtenis	555	2,4
Onvoorwaardelijke jeugddetentie	233	1,0
Voorwaardelijke jeugddetentie	247	1,1
Onvoorwaardelijke taakstraf	6.571	28,2
Voorwaardelijke taakstraf	1.210	5,2
Onvoorwaardelijke OBM	1.389	6,0
Voorwaardelijke OBM	1.710	7,3
(on)voorwaardelijke OBM	2.815	12,1
Onvoorwaardelijke geldboete	4.702	20,2
Voorwaardelijke geldboete	1.266	5,4

Bron: gegevensbestand; relatieve frequentie berekend op het totale aantal hogerberoepszaken waar strafgegevens over voorhanden waren

Naast het feit dat veel straffen minder vaak werden opgelegd in tweede aanleg dan in eerste aanleg, was de gemiddelde hoogte van de straffen vaak ook anders. De tabellen 31 en 32 geven de gemiddelde strafhoogte (en de mediaan en standaard deviatie) in eerste en tweede aanleg voor dezelfde groep zaken.

Tabel 31 Strafhogte in eerste aanleg in euro's of dagen (N=23.550)

	Gemiddelde	Mediaan	St. dev.
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	337,6	90	703,3
Voorwaardelijke gevangenisstraf	85,6	60	86,0
Onvoorwaardelijke hechtenis	14,5	14	10,7
Voorwaardelijke hechtenis	12,7	14	8,1
Onvoorwaardelijke jeugddetentie	109,3	60	134,0
Voorwaardelijke jeugddetentie	67,0	30	55,3
Onvoorwaardelijke taakstraf	83,3	60	59,5
Voorwaardelijke taakstraf	41,9	40	26,4
(on)voorwaardelijke obm	213,2	180	297,8
Onvoorwaardelijke geldboete	1.091,4	450	14.110,5
Voorwaardelijke geldboete	1.593,2	300	10.603,1

Bron: gegevensbestand

Tabel 32 Strafhogte in tweede aanleg in euro's of dagen (N=23.268)

	Gemiddelde	Mediaan	St. dev.
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	438,5	120	813,7
Voorwaardelijke gevangenisstraf	92,7	60	103,0
Onvoorwaardelijke hechtenis	14,1	14	19,1
Voorwaardelijke hechtenis	14,1	14	8,6
Onvoorwaardelijke jeugddetentie	134,5	60	159,1
Voorwaardelijke jeugddetentie	69,9	45	63,8
Onvoorwaardelijke taakstraf	81,9	60	63,0
Voorwaardelijke taakstraf	47,1	40	31,5
Onvoorwaardelijke obm	259,0	180	321,3
Voorwaardelijke obm	158,3	120	82,1
(on)voorwaardelijke obm	223,9	180	240,9
Onvoorwaardelijke geldboete	1.033,8	400	15.435,6
Voorwaardelijke geldboete	701,7	300	3.017,4

Bron: gegevensbestand

Vergelijking van de tabellen 31 en 32 maakt duidelijk dat de onvoorwaardelijke gevangenisstraf weliswaar minder vaak werd opgelegd in tweede aanleg, maar gemiddeld wel een langere duur had wanneer deze werd opgelegd (438,5 tegen 337,5 dagen met een mediaan van 120 dagen tegen 90 dagen). Soortgelijk zijn de resultaten voor de voorwaardelijke gevangenisstraf, de onvoorwaardelijke en voorwaardelijke jeugddetentie, de voorwaardelijke taakstraf en de (on)voorwaardelijke OBM.

De vergelijking die hierboven op basis van de duur van de gevangenisstraf werd gemaakt, heeft betrekking op de zaken waarin onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd. Dat gebeurde in eerste aanleg vaker dan in tweede aanleg en aangezien het bij dit verschil vaak om lichte straffen ging, haalden die die de gemiddelde detentieduur in eerste aanleg naar beneden. Om die reden is de vergelijking in tabel 33 op een andere manier gemaakt. Deze tabel presenteert voor de zaken waar de opgelegde strafsoort in eerste en tweede aanleg identiek was het gemiddelde verschil tussen de eerste en tweede aanleg in de hoogte van de opgelegde straffen, uitgedrukt als percentage van de opgelegde strafhoogte in eerste aanleg. De tabel maakt duidelijk dat, om een voorbeeld te geven, in geval van de 4.985 zaken waarin zowel in eerste als in tweede aanleg onvoorwaardelijke gevangenisstraf werd opgelegd, de strafhoogte per zaak gemiddeld 1,5% hoger was in de tweede aanleg dan in eerste aanleg. De in de tweede aanleg opgelegde strafhoogte was – bij iden-

tieke strafsoort in eerste en tweede aanleg – daarnaast gemiddeld hoger in geval van de voorwaardelijke gevangenisstraf, de voorwaardelijke hechtenis, de voorwaardelijke jeugddetentie, de voorwaardelijke taakstraf en de voorwaardelijke geldboete.

Tabel 33 Gemiddeld verschil in strafhoogte bij oplegging van dezelfde strafsoort in eerste en tweede aanleg

	N	Verschil gemiddelde strafhoogte eerste en tweede aanleg (in %)	Strafhoogte in tweede aanleg vergeleken met de eerste aanleg (in %)		
			Lager	Gelijk	Hoger
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	4.985	1,5	34,8	51,4	13,8
Voorwaardelijke gevangenisstraf	2.821	18,7	17,9	60,7	21,4
Onvoorwaardelijke hechtenis	585	-6,5	24,8	72,0	3,2
Voorwaardelijke hechtenis	172	9,0	5,2	83,1	11,6
Onvoorwaardelijke jeugddetentie	203	-1,25	26,4	63,5	9,9
Voorwaardelijke jeugddetentie	195	42,1	20,0	60,5	19,5
Onvoorwaardelijke taakstraf	3.544	-3,1	32,6	55,4	12,0
Voorwaardelijke taakstraf	540	17,4	15,6	61,7	22,8
(on)voorwaardelijke obm	1.813	0,0	15,1	76,9	8,0
Onvoorwaardelijke geldboete	3.707	-4,5	32,8	54,1	13,0
Voorwaardelijke geldboete	290	9,0	21,0	60,0	19,0

Een positieve score op het verschil in gemiddelde opgelegde strafhoogte tussen de eerste en tweede aanleg geeft aan dat de straf in tweede aanleg hoger was, een negatieve score dat de straf in tweede aanleg lager was.

Bron: gegevensbestand

Aangezien hogere en lagere straffen bij deze berekening tegen elkaar wegvallen, wat tot een onderschatting van de verschillen in strafoplegging leidt, presenteert de tabel tevens in welk percentage van de zaken de hoogte van de straf in tweede aanleg lager, gelijk aan of hoger was dan de hoogte van de straf in eerste aanleg. Om een voorbeeld te geven: voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf gold dat in 34,8% van de gevallen de straf in tweede aanleg korter uitviel, in 51,4% even lang bleef en in 13,8% van de zaken langer uitviel dan in eerste aanleg.

7 Samenvatting

In 2012 is het programma 'Versterking prestaties in de strafrechtketen' van start gegaan. Onderdeel van dit programma is de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. Deze modernisering is gericht op verhoging van de bruikbaarheid en inzichtelijkheid van het Wetboek van Strafvordering voor zowel de beroepsgroepen die hier in de dagelijkse praktijk mee werken als voor de burger. Ten behoeve van deze moderniseringslag zijn over verschillende onderwerpen uit het wetboek discussiestukken opgesteld waarin naar aanleiding van gesignaleerde knelpunten mogelijke oplossingen ter verbetering van de systematiek en hanteerbaarheid werden verkend.

Tijdens dit proces rezen een aantal concrete vragen die in het kader van een zorgvuldige besluitvorming dienden te worden beantwoord voordat een conceptwetsvoorstel kon worden vormgegeven en de officiële consultatiefase zou kunnen beginnen. De beantwoording van deze vragen staat in dit memorandum centraal. In dit memorandum is eerst de plaats van het hoger beroep in het strafrecht besproken. Het gaat daarbij zowel om de functie van het hoger beroep als de procedure voor het instellen ervan. Vervolgens is de procedure rond de behandeling in appel behandeld en is geschetst wat de bezwaren zijn tegen de huidige regeling.

Het belangrijkste bezwaar tegen de bestaande regeling van het hoger beroep is dat deze op twee gedachten hinkt. Enerzijds geldt het stelsel van het voortbouwend appel, waarbij de feitelijke behandeling van de zaak in hoger beroep zich ter terechtzitting zich kan concentreren op de grieven en de onderzoekwensen van de procespartijen. Anderzijds wordt van de appelrechter verlangd dat deze ambtshalve alle aspecten van de strafzaak op basis van de tenlastelegging opnieuw beoordeelt en daarover gemotiveerd verantwoording aflegt in zijn uitspraak. De kritiek richt zich verder op het fenomeen van de late intrekkingen van het hoger beroep die kostbare voorbereidingstijd verloren doen gaan; de complexiteit van de regeling omtrent de getuigenverzoeken en het in de praktijk functioneren van de regeling; het verlofstelsel dat in de praktijk blijkt te kunnen botsen met internationale verdragen en daarbij weinig doelmatig functioneert; en de terugwijzing van zaken naar de eerste aanleg. De huidige wettelijke regeling omvat niet alle gevallen die volgens de Hoge Raad in aanmerking komen voor terugwijzing, daarbij is de bestaande praktijk nogal grillig.

De vragen die voortkwamen uit de discussie over de voornoemde bezwaren hadden betrekking op het verlof om in hoger beroep te gaan, het instellen van hoger beroep, de verlening van rechtsbijstand, de onderzoekwensen (art. 411a Sv.), de behandeling van de zaak in hoger beroep, de beslissing (zonder inhoudelijke behandeling), en het vonnis. Voor de vragen zelf en de antwoorden hierop zij de lezer verwezen naar hoofdstuk 6.

Literatuur

- Aanvullend Discussiestuk (d.d. 17 juli 2014). *Beoordeling van getuigenverzoeken en regievoering*. Geraadpleegd op 1 februari 2016: www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2014/09/05/aanvullend-discussiestuk-beoordeling-van-getuigenverzoeken-en-regievoering/boek-4-en-5-aanvullend-discussiestuk-beoordeling-getuigenverzoeken-en-regievoering.pdf
- Algemene Rekenkamer (2012), *Prestaties in de strafrechtsketen*. Geraadpleegd op 01-02-2016: www.rekenkamer.nl/dsresource?objectid=3887&type=org
- Andersson Elffers Felix (2013). *Ongewenste uitstroom in de strafrechtsketen: Oorzaken en oplossingen*. Utrecht: Andersson Elffers Felix.
- Commissie-kernwaarden appelrechtspraak (2008), *Rapport Commissie-kernwaarden appelrechtspraak*. Geraadpleegd op 1 februari 2016: www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Rapport-Commissie-Kernwaarden-Appelrechtspraak-Commissie-Hammerstein-II.pdf
- Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering* (3 februari 2015). Geraadpleegd op 1 februari 2016: www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2015/02/03/brief-concept-contourennota-modernisering-wetboek-van-strafvordering
- Corstens, G.J.M. (2008). *Het Nederlandse strafprocesrecht* (6e druk). Deventer: Kluwer.
- Discussiestuk hoger beroep in strafzaken (2014). Geraadpleegd op 1 februari 2016: www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2014/06/06/hoger-beroep-in-strafzaken-discussiestuk/boek-5-discussiestuk-hoger-beroep.pdf
- Kempen P.H.P.H.M.C van, & Pesselse, G. (2014). Het verlofstelsel in hoger beroep in strafzaken. In P.H.P.H.M.C. van Kempen, C.J.M. Klaassen, R.J.N. Schlössels et al. (red.), *Hoger beroep: Renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht* (pp. 89-105). Deventer: Kluwer.
- Keulen, B.F., & Knigge, G. (2010), *Strafprocesrecht* (12e druk). Deventer: Kluwer.
- Mevis, P.A.M. (2009), *Capita strafrecht: Een thematische inleiding* (6e druk). Nijmegen: Ars Aequi.
- Raad voor de rechtspraak (2011), *Kengetallen 2010*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Raad voor de rechtspraak (2014), *Kengetallen 2013*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- W.E.C.A Valkenburg (2014), De veranderende functie van de strafrechter in hoger beroep. In P.H.P.H.M.C. van Kempen, C.J.M. Klaassen, R.J.N. Schlössels et. al. (red.), *Hoger beroep: Renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht* (pp. 23-38). Deventer: Kluwer.